

«شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» كىتاب نەشر قىلىش تۈرى (1133)

“东风工程” 图书出版项目之1133

ئۇيغۇر خەلق تارىخىي قۇساقلىرىدىن نەمۇنىلەر

(2)

شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت - فوتو سۈرەت نەشرىياتى

شىنجاڭ ئېلېكترون ئۇن - سەن نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق تارىخى
قوشاقلىرىدىن نەمۇنىلەر

تۈزگۈچى: ئۈچقۇنجان ئۆمەر

شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت - فوتو سۈرەت نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكترون ئۇن - سىن نەشرىياتى

كىتاب ئىسمى: ئۇيغۇر خەلق تارىخىي قوشاقلىرىدىن نەمۇنىلەر (2)

مەسئۇل مۇھەررىرى: نۇرئالىيە ئابدۇكېرىم

تەكلىپلىك مۇھەررىرى: ئەركىن ئىبراھىم پەيدا

مەسئۇل كوررېكتورى: جاسارەت غۇپۇر

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: غالىب شاھ

نەشرىيات: شىنجاڭ گۈزەل سەنئەت - فوتو سۈرەت نەشرىياتى

شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن - سىن نەشرىياتى

ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى شىخۇڭ غەربىي يولى 36 - نومۇر

پوچتا نومۇرى: 830000

تېلېفون: 4690106 - 0991

تارقاتقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى

زاۋۇت: شىنجاڭ خۇاڭ باسما ئىشلىرى چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى

فورماتى: 787×1092 م م 1/32

باسما تاۋىقى: 6

نەشرى: 2010 - يىل 7 - ئاي 1 - نەشرى

بېسىلىشى: 2010 - يىل 7 - ئاي 1 - قېتىم بېسىلىشى

كىتاب نومۇرى: ISBN 978-7-5469-0925-7

باھاسى: 8.40 يۈەن

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔历代民谣精选. 2: 维吾尔文 / 乌其洪江·玉麦尔主编. -- 乌鲁木齐: 新疆美术摄影出版社: 新疆电子音像出版社, 2010.7

ISBN 978-7-5469-0925-7

I. ①维… II. ①乌… III. ①维吾尔族-民歌-作品集-中国-维吾尔语(中国少数民族语言) IV.
①I277.291.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2010)第 122599 号

书 名	维吾尔历代民谣精选(2)
主 编	乌其洪江·玉麦尔
责任编辑	努尔阿利亚·阿布都克里木
特约编辑	艾尔肯·伊布拉音·湃达
责任校对	加沙热提·吾甫尔
封面设计	阿里甫·夏
出 版	新疆美术摄影出版社 新疆电子音像出版社
地 址	乌鲁木齐市西虹西路 36 号
邮 编	830000
电 话	0991-4690106
发 行	新疆新华书店
印 刷	新疆新华华龙印务有限责任公司
开 本	787mm×1092mm 1/32
印 张	6
版 次	2010 年 7 月第 1 版
印 次	2010 年 7 月第 1 次印刷
书 号	ISBN 978-7-5469-0925-7
定 价	8.40 元

كىرىش سۆز

«شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايون بىر تۇتاش پىلانلىغان، ئاپتونوم رايونلۇق ئاخبارات - نەشرىيات ئىدارىسى كونكرېت تەشكىللەپ يولغا قويغان خەلققە پايدا يەتكۈزىدىغان قۇرۇلۇش. بۇ قۇرۇلۇشنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى ئاخبارات - نەشرىياتچىلىقنىڭ تارقىتىش ئۇسۇلى ئارقىلىق، پۈتۈن شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت دېھقان - چارۋىچىلىرى ئارىسىدا پەن - تېخنىكا بىلىملىرىنى ئومۇملاشتۇرۇپ، ئىلغار مەدەنىيەتنى تارقىتىپ، ئۇلارغا پەن - تېخنىكا بىلىملىرىنى ئۆگىتىدىغان، ساپاسىنى ئۆستۈرىدىغان، نامراتلىقتىن قۇتۇلۇپ ھاللىق سەۋىيەگە يېتىش ئىقتىدارىنى كۈچەيتىدىغان ئاخبارات - نەشرىيات ئاممىۋى مۇلازىمەت سىستېمىسى بەرپا قىلىپ بېرىشتىن ئىبارەت.

شىنجاڭدىكى ھەممە يېزا - كەنتلەرگە كىتاب، ئۇن - سەن نەشر بۇيۇملىرىنى تەقدىم قىلىش — «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» دىكى مۇھىم تۈرلەرنىڭ بىرى. بۇ تۈردە سوت - سىياسەتنىڭ يېڭى يېزا قۇرۇلۇشى مۇساپىسى ۋە مەركەز - نىڭ «يېزا، يېزا ئىگىلىكى، دېھقانلار» خىزمىتى توغرىسىدا دىكى ئورۇنلاشتۇرۇشى مۇھىم نۇقتا قىلىنىپ، پارتىيەنى

سۆيۈش، ۋەتەننى سۆيۈش، سوتسىيالىزمىنى سۆيۈشكە ئائىت ئوقۇشلۇقلار، «يېزا، يېزا ئىگىلىكى، دېھقانلار» خىزمەتتىگە ئائىت پەننى ئومۇملاشتۇرۇش ئوقۇشلۇقلىرى، سەھىيە - ساقلىقنى ساقلاش بىلىملىرىگە ئائىت ئوقۇشلۇقلار، قانۇن ساۋاتلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇشقا ئائىت ئوقۇشلۇقلار، قۇرامىغا يەتمىگەنلەرنىڭ ئىدىيە ۋە ئەخلاق تەربىيەسىگە ئائىت ئوقۇشلۇقلار، قوش تىل مائارىپى ئوقۇشلۇقلىرى، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئەنئەنىۋى مەدەنىيەت يېتىلنى ئەۋج ئالدۇرۇشقا ئائىت ئوقۇشلۇقلار، كۆڭۈل ئېچىشقا ئائىت ئوقۇشلۇقلار، سوتسىيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇلۇشىغا ئائىت ئوقۇشلۇقلار، ماركىسىزىملىق دىن قارشى، پارتىيەنىڭ مىللەتلەر سىياسىتى ۋە دىن سىياسەتتىگە دائىر بىلىملەرنى ئومۇملاشتۇرۇشقا ئائىت ئوقۇشلۇقلار قاتارلىق ئون چوڭ تۈر بويىچە نەشر بۇيۇملىرى نەشر قىلىش ئورۇنلاشتۇرۇلدى. مەزمۇن جەھەتتە، سوتسىيالىستىك ئىناق جەمئىيەت بەرپا قىلىش ۋە سوتسىيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇش ئاساسىي لىنىيە قىلىندى؛ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق رايونلىرىنىڭ «ئىشلەپچىقىرىش شەرتەققىي تاپقان، تۇرمۇشى باياشات، يېزا ئىستىلى مەدەنىي، كەنت مۇھىتى رەتلىك ۋە پاكىز، باشقۇرۇشى دېموكراتىك بولۇش» قايىتىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش نىشان قىلىندى؛ نەشر قىلىشتا «دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق كەسپلىرىگە يېقىنلاشتۇرۇش، دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىغا يېقىنلاشتۇرۇش، دېھقان - چارۋىچىلارغا يېقىنلاشتۇرۇش» مەقسەت قىلىندى؛ ھەر مىللەت دېھقان -

چارۋىچىلىرى ئوقۇپ چۈشىنىلەيدىغان، ئۆگىنىلەيدىغان، ئىشلىتىلەيدىغان بولۇش پىرىنسىپ قىلىندى. بىز نەشر بۇيۇملىرىنى ئاممىباب، چۈشىنىشلىك قىلىپ تۈزۈشكە، تېكىستىمۇ، رەسىمىمۇ، ئاۋازىمۇ بار قىلىپ چىقىرىشقا تىرىشتۇق، شۇنداقلا ئىلمىي ۋە ئەمەلىي بولۇشىغا، مەز- مۇنلۇق ۋە قىزىقارلىق بولۇشىغا كۈچىدۇق، يېڭى تېخنىكا، يېڭى ئىدىيە ۋە يېڭى بىلىملەر ئارقىلىق، ھەر مىللەت دېھقان - چارۋىچىلىرىنى يېڭى ئىدىيە، يېڭى يۈكسەكلىك ۋە يېڭى نەزەرگە ئىگە قىلىشقا تىرىشتۇق.

بىز يەنە «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى» ئارقىلىق، ھەر مىللەت دېھقان - چارۋىچىلىرىنىڭ كىتاب سېتىۋېلىشى، كىتاب ئوقۇشى تەس بولۇش مەسىلىسىنىڭ دەسلەپكى قە- دەمدە ھەل بولۇشىنى، پۈتۈن شىنجاڭدىكى دېھقانچىلىق - چارۋىچىلىق رايونلىرىنى كىتاب ۋە ئۇن - سىن بۇيۇملىرى بىلەن تەمىنلەش يېتەرلىك بولماسلىق مەسىلىسىنىڭ ئۇ- نۇملۇك ياخشىلىنىشىنى، ئاز سانلىق مىللەت يېزىقىدىكى مۇنەۋۋەر نەشر بۇيۇملىرىنىڭ قاپلاش دائىرىسى ۋە تەسىر دائىرىسىنىڭ تېخىمۇ كېڭىيىشىنى، ھەر مىللەت دېھقان - چارۋىچىلىرىنىڭ مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇپ، كىرىم- نى كۆپەيتىپ، ئىلمىي بېيىشنى ئەقلىي مەدەت ۋە مەنى- ۋىي كۈچ بىلەن تەمىن ئېتىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

شىنجاڭ ئاخبارات - نەشرىياتچىلىقىنىڭ «شەرق شامىلى قۇرۇلۇشى»
رەھبەرلىك گۇرۇپپىسى ئىشخانىسى

مۇندەرىجە

قىز كۆچۈرۈش قوشىقى	1
ئۇچار قۇش ۋە ھايۋاناتلار ھەققىدىكى قوشاقلار	21
ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى ھەققىدە قوشاقلار	25
ئەخمەتجان قاسىمى ھەققىدە قوشاقلار	30
غېنى باتۇر ھەققىدە قوشاقلار	40
رىزۋانگۈل ھەققىدە قوشاق	44
ئانا ۋە جەڭچى ئوغۇل ھەققىدە قوشاقلار	47
جەڭچى بالىلار ھەققىدە قوشاق	51
ئەنجانباي ھەققىدە قوشاق	53
سوپاخۇن سوۋۇروپ ھەققىدە قوشاق	56
ئابلا موللا ھەققىدە قوشاق	59
ھۈسەين مەتگاجىت ھەققىدە قوشاق	62
شانىياز ھەققىدە قوشاق	65
مەڭلىك باقى ھەققىدە قوشاق	68
نىياز ئالتۇنچى ھەققىدە قوشاق	71
توتېم ھەققىدە قوشاق	73
مايمىخان ھەققىدە قوشاقلار	77
نەۋرۇز قوشاقلىرى	95
مۈچەل قوشاقلىرى	102

105	 كۆك (مایسا) مەشرىپى قوشاقلرى
107	 چىن مودەن قوشاقلرى
113	 ھەمرا بىلەن ئانارخان قوشاقلرى
121	 گۈلەمخان ھەققىدە قوشاقلار
127	 گۈلدەسخان ھەققىدە قوشاق
129	 ئايىمخان ھەققىدە قوشاق
132	 سارىخان بانۇ ھەققىدە قوشاقلار
140	 نۇزۇگۈم قوشاقلرى
158	 مىراجىخان ھەققىدە قوشاق
161	 سادىر پالۋان قوشاقلرى

قىز كۆچۈرۈش قوشقى

«قىز كۆچۈرۈش قوشقى» — ھەم تارىخىي قوشاق، ھەم «توي - مەرىكە قوشقى» بولۇش ئالاھىدىلىكى بىلەن ئۇزۇن زامانلاردىن بۇيان خەلق ئارىسىدا تارقىلىپ كېلىۋاتقان قوشاقلارنىڭ بىرىدۇر. ئۇ فېئوداللىق نىكاھ تۈزۈمىگە نارازى بولۇپ، ئەركىن مۇھەببەتكە ئىنتىلگەن سان - ساناقسىز ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ يۈرەك ساداسى سۈپىتىدە خەلق قەلبىدىن ئورۇن ئالغان. بۇ قوشاق مەزمۇن ۋە بەدىئىي ئالاھىدىلىكى جەھەتتىن ئۆزىگە خاس ئورۇندا تۇرىدۇ.

1

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
گۈل قايدا بار؟ يارى - يار.
بىر ياخشىغا بىر يامان،
ھەر جايدا بار، يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
قار كېلىدۇ يارى - يار.

بەرگى غازاڭ تون كىيىپ،
يار كېلىدۇ، يارى - يار.

يىغلىما قىز، يىغلىما قىز،
خۇش بولۇرسەن يارى - يار.
قارچىغىدەك يىگىتكە،
قۇش بولۇرسەن يارى - يار.

يىغلىما قىز، يىغلىما قىز،
تويۇڭ بولدى يارى - يار.
ئالتۇن گۈللۈك كۆشۈكلۈك،
ئويۇڭ بولدى يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
كېلىن كەلدى، يارى - يار.
ئىككى قولى كۆكسىدە،
خېنىم كەلدى يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
قانداق قىلاي يارى - يار.
خەنجەر ئېلىپ يۈرەكنى،
پارە قىلاي، يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
كۆيىدى يۈرەك يارى - يار.

تۇتقان يارىم ئۆزلىرى،
يوقتۇر بۆلەك يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
جانىم پىدا يارى - يار.
بارچە ئۈممەت گۇناھتىن،
كەچكەي خۇدا، يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
كىمنىڭ تويى، يارى - يار.
ئاتاسى بار، ئاناسى بار،
قىزنىڭ تويى، يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
ئۆلەڭ كۆپتۇر يارى - يار.
ئۆلەڭ ئېيتقان تىلىڭدىن،
گۈللەر ئۈنسۇن يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
شادلىق بولسۇن يارى - يار.
قىزنى ئېلىپ جۈنشەر،
ئاق يول بولسۇن يارى - يار.

پۈركەنمە قىز، پۈركەنمە،
كىم كۆرىدۇ يارى - يار؟

مەندىن باشقا رەڭگىگە،
كىم كۆيىدۇ يارى - يار؟

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
جان غەنىمەت يارى - يار.
جان غەنىمەت بىلمىگەن،
ھايۋان سۈپەت يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
يات بالىسى، يارى - يار.
ياخشى بولسا قەينانا،
ئۆز بالىسى، يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
مىس پەنجىدە يارى - يار.
ھەر جاپاغا كۆندۇ،
قىز بىچارە يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
خۇمارلىقىم يارى - يار.
ئۇپا - ئەڭلىك كەتمەيدۇ،
تۇمارلىقىم يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
يىغلىدى قىز يارى - يار.

ئاتىسىنىڭ باغرىنى،
تىلغىدى قىز، يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
تويدۇر بۈگۈن يارى - يار.
دوست كېلەر، دۈشمەن كېتەر،
تويدۇر بۈگۈن يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
جانانە قىز يارى - يار.
ئاتا - ئانا دۆلىتىدە،
پەرۋانە قىز يارى - يار.

يىغلىما قىز، يىغلىما،
توي سېنىڭكى يارى - يار.
ئاستانىسى تىللادىن،
ئۆي سېنىڭكى، يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
ئۆلەڭچى قىز، يارى - يار.
ئاكام چاققان چاققۇغا،
يۈرگەنچى قىز يارى - يار.

چوڭ ئاكىمنى سورىساڭلار،
ئورتا بويلۇق يارى - يار.

چىرايدا كۈلكە ئوينار،
شېرىن سۆزلۈك يارى - يار.

ھاي - ھاي ئۆلەڭ، ھاي ئۆلەڭ،
گۈللەر قىسقان يارى - يار.
بىر مەلىدە ئوينىشىپ،
ئىشتا پىشقان يارى - يار.

يىغلىما قىز، يىغلىما،
نۇر كەبى قىز، يارى - يار.
ئاتا - ئاناڭ رازى بولغان،
ھۆر كەبى قىز، يارى - يار.

تاغنى تۇمان - چاڭ باستى،
قار كېلىدۇ يارى - يار.
بەرگى غازاڭ تون كىيىپ،
يار كېلىدۇ يارى - يار.

ئەگرى - ئەگرى كوچىدا،
ئىز كېلىدۇ يارى - يار.
كىمخاب تونغا پۈركىنىپ،
قىز كېلىدۇ يارى - يار.

ئاپئاق - ئاپئاق توشقانلار،
سايدا تولا يارى - يار،

ئۆيلەنمىگەن يىگىتلەر،
تويىدا تولا يارى - يار.

بەرگى غازاڭ توننىڭ،
بەرگى تولا يارى - يار.
قىز ئالمىغان يىگىتنىڭ،
دەردى تولا يارى - يار.

يىغلىما قىز، يىغلىما قىز،
تويلىشىڭدۇر، يارى - يار.
ئالتۇن بويلۇق گۈل يىگىت،
ئوينىشىڭدۇر يارى - يار.

كوچىڭىزنىڭ ياقىسى،
چىمەن ئىكەن يارى - يار.
كېلىنچەكنىڭ تەلىپى،
كەلگەنكەن يارى - يار.

كېلىنچەكنىڭ سۆزلىرى،
خۇددى مېغىز يارى - يار.
ئوت - پىراقى تۇتاشقان،
ۋاپادار قىز، يارى - يار.

مەلىمىزگە توي قىلىپ،
كېلىن كەلدى يارى - يار،

قوشاق بىلەن ساز بىلەن،
شېرىن كەلدى يارى - يار.

تېپىم بولسا مەنەتتىم،
ئات ئورنىغا، يارى - يار.
سۈيۈم بولسا ئىچەتتىم،
چاي ئورنىغا، يارى - يار.

ئارغامچىدا ئېسىلىپ،
ئۈچتى سىڭلىم يارى - يار.
مەھەللىگە گۈل بولۇپ،
چۈشتى سىڭلىم يارى - يار.

دەريانىڭ ئۇ قېتىدا،
بىر توپ غوزا، يارى - يار.
بىر توپ غوزا تېگىدە،
ئالتۇن پاختا يارى - يار.

دەريانىڭ ئۇ چېتىدە،
بار شاپتۇلزار، يارى - يار.
شاپتۇلزارنىڭ تېگىدە،
نۇرغۇن قىز بار، يارى - يار.

بىر جۈپ گۈلدەك قىز - يىگىت،
خوپ ياراشقان يارى - يار.